

האם והבת (פרק מתוך "אלקה" בספר "בין אורות לשכחה" שראה אור בהוצאת "כריכה")

היו לאלקה זיכרונות רבים מילדותה, והיא הרבתה לשוב ולספר לי אותם כנאחזת בשורשי זהותה. "איימא אהבה לשיר, תמיד הייתה שרה תוך כדי עבודה בבית ובחצר, וכאשר הגיעו אורחים אף פעם לא היה חסר אצלנו תה חם ועוגיות שאפתה."

אלקה הייתה הבת הבכורה, והיא חוותה את החיוניות של אימה, כאהבה שהופנתה במיוחד אליה; לפי תפיסתה היא קיבלה מאימה השראה וכוחות נפש, שליוו אותה לאורך כל חייה הארוכים. "איימא לימדה אותי איך לחיות," אמרה.

אביה של אלקה היה נגר. הוא נהג לצאת מהבית לפני עלות השחר ולצעוד ברגל מרחק רב, "אל כפרי הגויים" שאצלם מצא את פרנסתו. "הצטערתי בשבילו," אמרה לי אלקה, "הייתי שומעת אותו יוצא מהבית, וריחמתי עליו בגלל הקור הנורא שהיה בחוץ, והדרך הארוכה שעשה ברגל."

במשך כל היום אלקה נשארה עם אימה בבית הקטן וליוותה אותה בכל מעשיה. בתקופת החגים נהגה כל המשפחה לנסוע בעגלה רתומה לפרדות אל העיירה השכנה, שם התגוררו הסבים של אלקה, הורי אימה, וגם אחיה ושאר בני משפחתה. אלקה זכרה בצלילות רבה את הנסיעות האלה, כשאימה נוהגת בפרדות, וכל הדרך שרה, "שירים נהדרים בידיש, שפת אימה, שפת ילדותה של אלקה."

גם לחתונות נהגה אימה לקחת אותה, שם הייתה מעמידה אותה לפני האורחים ומבקשת, "אלקה'לה, שירי, שירי לנו!" ואלקה שרה שירים בידיש, והייתה מאושרת בגאוות האם ובשמחת הדודים והחברים שהיו מצטרפים אליה ורוקדים כשהיא, אלקה'לה הקטנה, נישאת על זרועותיהם החזקות. "הייתי שרה, תמיד שרתי, והייתי קופצת, קופצת, אוהבת לעבוד בגינה, אוהבת לשחק בחצר, הייתי סקרנית נורא, רציתי ללמוד עברית, בהתחלה למדתי עם מלמד שלימד את האותיות העבריות. השפה העברית הייתה נערצת עליי, במיוחד כשהגיעו השליחים הציונים ודיברו עברית וסיפרו על ארץ ישראל... בסוף אני הגעתי לארץ ואיימא לא הספיקה לבוא אחריי... היא רצתה, אבל הגויים יימח שמם רצחו אותה..."

כשדיברה על מות אימה השפילה אלקה את מבטה אל כפות ידיה, ודיבורה נחלש מאוד.

"מה אני אגיד לך, יש לי הזיות. הזיות," אלקה אמרה.

"איזה הזיות יש לך? את יכולה לספר לי עליהן?"

"הזיות... שכועסים עליי."

"מי כועס עלייך?" שאלתי.

אלקה התיישבה במיטתה.

"כועסים עליי כי אני לא יוצאת מהחדר כי אני לא קמה, לא הולכת לשום מקום. אולי הם חושבים שאני לא בסדר וכועסים עליי."

"והיית רוצה לצאת?"

"הלוואי שיכולתי. אני מאוד מאוד חלשה. יש לי דקירות בצד. זו מחלה, מחלת הזקנה," הראתה לי בידה את מקום הכאב מעל המותן ופניה התכווצו.

אלקה התלוננה על בדידות, "אין עם מי לדבר כאן. הטלוויזיה משעממת. אני ישנה כל כך הרבה. אבל אסור, אסור לדבר. רק לך אני אומרת את זה."

"למה אסור לדבר?"

"למה? כי חושבים שאני לא בסדר... אבל הדיכאון הזה... אני מרגישה שאני רוצה לבכות..."
אלקה הביטה בי, ובליעת בכי עברה בגרונה.

"את מרגישה את הבכי בגרון?"

"כן. זה שם." היא העבירה את ידה על גרונה ושמטה אותה. "פעם הייתי קוראת הרבה ולומדת. לא היה לי משעמם, לא הייתי צריכה אף אחד, הייתי חופשייה."

"היית רוצה שנקרא יחד משהו?"

"כן, הבאת לי היום?"

"כן."

ככל שהקשר בינינו התחזק, מצאתי את עצמי נושאת את ציפייתה לבואי גם כשהיא לא איתי. כחוט סמוי שנשזר בינינו שכנו בתיקי הטקסטילים שיעדתי לה. הוצאתי מהתיק את השקית עם השירים.

"הבאתי לך שיר," אמרתי והושטתי לה את הדף המודפס באותיות גדולות.

היא הזדקפה כשגבה נשען על הכרית אל הקיר, אחזה בדף מול עיניה וקראה: "הזמן הכפרי מאת לאה גולדברג."

הדף הוא באור מנורת המיטה וגם פניה הוארו.

"לאה גולדברג! היא מצוינת הרי!" נאנחה.

אלקה התבוננה בטקסט וקראה לאט וברור. קולם של מורים רחוקים, אוהבי שירה, עלה באוזניי, אנשים עדינים וחכמים מזמנים אחרים. אני לא יודעת מי מהם עלה אליי בקולה, אבל אני יודעת שתמיד התגעגעתי אל קריאתם העמוקה, והינה אלקה קראה לי כאן בקולם.

"הזמן הפרי הדשן הרחום / פּמֶעֶטִינִי הפּרָה אֶל הַדְּלִי"

היא הניחה את הדף על ברכיה, הטתה את ראשה לאחור ועצמה את עיניה, "אני רואה את אימא שלי. אני רואה את הפרה שלנו. אימא הייתה קמה בארבע בבוקר לחלוב ואני איתה. אלקה ליה... בואי תשתי! אימא הייתה מגישה לי קנקן חלב לשתות. כן... חלב פרה ולחם שחור שאימא אפתה. והפרה... הפרה שלנו, אני רואה אותה... אחר כך אימא מכרה את הפרה כי לא נתנה מספיק חלב וקנתה פרה אחרת. כל כך בכיתי. אהבתי את הפרה הזאת..."

אלקה נשמה עמוק, חזרה אל הטקסט וקראה עוד: "השמש חובקת את רך היקום לוחשת: קלף שלי".

"אימא... אימא... איך הגויים האנטישמים יימח שמם הרגו אותה. כמה בכיתי. כמה בכיתי כשסיפרו לי את זה." דמעות הציפו את עיניה ועפעפיה הדקים רעדו.

אלקה נשמה עמוקות וחזרה אל הטקסט, שדיבר עכשיו בשביל שתינו: "ובפתח הרפת האם והבת ההולנדיות בלבן ושחור כמים בשקת נשכח המבט, סילון לחלוחי של אור..."

"כן, ההולנדיות הן כבר מכאן. הפרות הטובות, הן כבר היו בארץ. לובן ושחור, זה הצבע שלהן, אני נזכרת. סילון לחלוחי? זה מה שבין השחור ללבן? איזה צבע זה? שכחתי את הצבע הזה." "אפור?" הצעתי.

"בדיוק! איך ידעת את זה? את רואה!! את יודעת הכול!"

התמסרנו במילים. היא שכחה אני נזכרתי, היא נזכרה... ואני נזכרתי במילים של מרים ילן: "אלישבע מה נחמדת / את יפה אהובתי..." התאהבתי באלקה ובהומור החכם שלה.

אלקה המשיכה לקרוא, "אי-שם מפוחית מקדמת בבכי את פני השעות העוברות."

"בוודאי", אמרה, "שם בכפר תמיד נשמעה מפוחית, נגינת המפוחית כמו בכי נשאה בשיר את געגועיה של אלקה לנופי ילדותה. אלקה המשיכה לקרוא לאט ובהתכוונות, והשתהה בעומק התיאור שכל כך החיה אותה, "רק רגע אחד מהזמן הנצחי נשאר בעיני הפרות."

"הזמן שעובר ועובר ושוב עובר..." המהמה לעצמה "רק רגע אחד נשאר בעיני הפרות. והפרה עומדת ולועסת ולועסת..."

שעת המפגש הסתיימה, נפרדתי מאלקה בשקט ובזהירות ויצאתי מחדרה האפלולי. השביל היה רטוב מגשם ואני צעדתי מהר. ציוץ ציפורים לא נשמע. בעוד זמן קצר ייעלם החורף וחמסין ירבוץ על השביל. מעבר לכביש ברפת, עמדה פרה גדולה וכבדה, בצבעי שחור לבן, בתא ההמלטה. מי ידע איך תמליט הלילה בקור הזה, איך יפגע הקור המכאיב בעגלה שתיפלט אל העולם מרחם אימה החם?
